

LA INCLUSIÓ DE LA COMUNITAT GITANA A L'ESCOLA JUAN RAMÓN JIMÉNEZ DE SABADELL

Sonia SASTRE i ALBENDEA

Treball final de Grau

Professora: Itxaso Tellado

4rt Grau de Mestre en Educació Infantil

Facultat d'Educació, Traducció i Ciències Humanes

Universitat de Vic

Vic, maig de 2015

Reconciliar al mundo es demasiado ambicioso,
Pero al menos se puede formar a los niños
Para ser respetuosos
Hacia las diferencias,
Que son lo único que nos permite aprender.
Si todos fuéramos iguales,
No podríamos ofrecernos nada unos a otros.

Yehudi Menuhin

Índex

1 Resum	5
2 Introducció	6
3 Objectius	7
4 Marc teòric	7
4.1 Concepte d'exclusió social.	7
4.2 Educació intercultural.	9
4.3 Currículum inclusiu	10
4.4 Situació educativa de l'alumnat gitano.	12
4.5 Relació família-escola	12
4.6 Participació de la família a l'escola	15
5 Mètodes	15
5.1 Disseny i procediment	15
5.2 Pla de treball	17
5.3 Instruments	18
5.4 Anàlisi de dades	21
6 Resultats	21
7 Discussió	25
7. 1 Limitacions de l'estudi	27
8 Conclusions	28
8.1 Conclusió final	30
9 Bibliografia	31
10 Annex	33
10.1 Full de consentiment de les entrevistes.	33

10.2 Entrevistes	34
10.3 Entrevistes docents transcrites (extracció de categories)	35
10.4 Entrevistes famílies transcrites (extracció de categories)	38

1 Resum

La comunitat gitana és una de les principals minories ètniques presents a l'Estat Espanyol, per tant, la comunitat gitana és present a moltes escoles i aquestes, han de portar a terme una educació respectuosa, tolerant i multicultural. En aquest treball d'investigació en concret, s'han observat el nivell d'inclusió de la comunitat gitana l'escola Juan Ramón Jiménez de Sabadell, una escola amb un alt percentatge d'alumnat gitano alhora que s'han observat les relacions entre l'escola i les famílies gitanes.

Paraules clau:

Educació multicultural, comunitat gitana, inclusió, cultura, famílies, escola.

Abstract

The roma community is one of the main ethnic minorities in Spanish state, therefore, the roma community is present in many schools. Schools must implement a respectful, tolerant and multicultural education. In this investigation paper, in particular, we have studied the level of inclusion of the roma community at the school Juan Ramón Jimenez, in Sabadell, a school with a high percentage of gipsy pupils, and we have studied the relationships between the school and the gipsy families.

Key words:

Multicultural education, roma community, inclusion, culture, families, school.

2 Introducció

La principal motivació que ha portat a realitzar aquest treball, ha sigut l'estada intensiva de pràctiques I del grau de mestre d'Educació Infantil realitzada a l'escola investigada durant el curs escolar 2011/2012. Durant l'estada a l'escola realitzada fa dos anys, em va captivar l'alumnat procedent de la comunitat gitana i tot el que suposava, tant positiu com a negatiu, per l'escola i per els docents que la gran majoria dels alumnes fossin d'aquesta comunitat. Així doncs, el treball de final de grau va ser l'ocasió ideal per esbrinar amb més detall diferents aspectes sobre aquesta escola.

L'objectiu principal d'aquesta investigació és observar el nivell d'inclusió de la comunitat gitana a l'escola Juan Ramón Jiménez de Sabadell i observar les relacions entre l'escola i les famílies gitanes i tot allò que succeeix entre elles.

L'escola es troba situada al Sud de Sabadell, al barri de Poblenou, un barri on hi predomina població d'ètnia gitana i per tant, la gran majoria dels alumnes de l'escola són alumnes gitanos, més concretament, un 80% de l'alumnat són infants d'aquesta comunitat.

L'escola és una escola pública que imparteix classes per infantil i primària i només té una línia per cada curs, és a dir, és una escola petita i amb pocs professors, els quals formen una gran família on s'ajuden mútuament i comparteixen tot. Entre tots els professors intenten buscar i crear recursos, ja que l'escola no disposa de gaires, per millorar dia a dia l'educació dels alumnes. Tots els professors saben davant de quin tipus d'infants es troben i donen prioritat a les seves necessitats alhora que intenten establir relacions positives i de confiança amb la comunitat gitana, ja siguin les famílies o els propis alumnes, per tal d'aconseguir un major èxit acadèmic i un positiu desenvolupament dels infants.

Aquesta investigació parteix de la comunitat gitana situada com a persones d'alt risc d'exclusió social, es continua amb l'educació inclusiva, l'educació multicultural, després es menciona la situació educativa de l'alumnat gitano i seguidament, es mostra la importància de les relacions entre les famílies i l'escola. Així com també a través de l'observació, el diari de camp i les entrevistes a docents de l'escola i a famílies, es mostra la situació real de l'escola tant en el grau d'inclusió de la comunitat gitana en ella com en les relacions entre l'escola i les famílies.

3 Objectius

Pel que fa els objectius, a continuació es mostren els objectius del treball:

- Conèixer la teoria relacionada amb l'educació multicultural, la situació educativa de l'alumnat gitano i les relacions entre famílies i escoles.
- Conèixer i observar les tècniques i moments de participació i comunicació entre les famílies i l'escola i identificar problemes que sorgeixen en ells.
- Identificar i valorar el nivell d'inclusió de la comunitat gitana a l'escola.

4 Marc teòric

En aquest apartat de fonamentació teòrica es presenten els conceptes d'exclusió social i d'educació intercultural, es fa referència a la identitat de la comunitat gitana i la situació educativa de l'alumnat gitano i finalment, s'explica les relacions entre les famílies i l'escola i tot allò que succeeix en elles.

L'estudi sobre la població gitana de Catalunya (2005) explica que la presència de la comunitat gitana a Espanya està datada en el segle XV, no obstant, no és fins el dia 21 de novembre de 2011 que el Parlament de Catalunya reconeix la identitat del poble gitano a Catalunya i s'inicia un camí de possibilitats de diàleg i coneixement entre les persones gitanes i la població catalana en general.

Macías i Redono (2012) creuen que el poble gitano és un dels col·lectius als que actualment afecta de forma significativa l'exclusió social que, entre d'altres factors, és resultat d'un procés històric de segregació, racisme i estereotipació del món gitano.

4.1 Concepte d'exclusió social

Oller i Colomer (2010) esmenten que per determinar si una persona està en risc d'exclusió social, utilitzem uns indicadors; la seva situació laboral, els ingressos econòmics i l'equipament de la llar en relació amb la quantitat de membres, els nivells educatius aconseguits, l'accés als beneficis socials i sanitaris i finalment, en la possibilitat d'expressió i participació a la vida pública. Alguns d'aquests indicadors l'estudi sobre la població gitana de Catalunya (2005) també els té en compte per

determinar exclusió social en una persona, aquests són; els ingressos econòmics provinents del seu treball, els nivells educatius aconseguits i el seu context social.

L'estudi sobre la població gitana de Catalunya (2005) creu que el principal factor que dificulta la inclusió a les persones gitanes, és el racisme. Tot i que la diferència és un element positiu, una aportació a la diversitat cultural que es viu a Catalunya, les persones gitanes pateixen discriminació per omissió, és a dir, que la seva presència queda diluïda entre la societat general sense tenir-se en compte les dificultats per viure-hi i les seves especificitats culturals. Actualment, es desenvolupa un racisme basat en la diferència entre cultures, diferències que allunyen les persones dels seus drets com a éssers humans. Històricament s'han anat creant, desenvolupant i estructurant una sèrie d'estereotips i uns prejudicis basats en el desconeixement real, només basats en un coneixement superficial generat, potenciat i enfortit socialment des de la societat majoritària, i en gran mesura des dels mitjans de comunicació que generalitzen situacions negatives que protagonitza una persona gitana individualment. Per tant, la imatge que s'associa a les persones gitanes està lligada a estereotips de caire negatiu que no ajuden a la inclusió d'aquesta comunitat.

Aquest racisme que esmenta l'estudi sobre la població gitana de Catalunya (2005) és la principal barrera que les persones gitanes pateixen per accedir al món laboral seguit del baix nivell de formació i del seu context social. Per tant amb escasses possibilitats al món laboral degut aquest racisme i al baix nivell de formació, disposen de pocs ingressos econòmics, fet que els encadena a un context social marginal i així successivament entren a un cercle sense sortida o amb poques probabilitats de sortida. Tot aquest cercle fa que situem algunes persones gitanes com a persones excloses socialment.

Oller i Colomer (2010) defineixen l'exclusió social com a la situació en la que es troben les persones que no poden participar plenament en la vida econòmica, social i civil, o que els seus ingressos o recursos són tant inadequats que no els permeten gaudir d'un nivell i una qualitat de vida considerades acceptables per la societat en la que vivim. L'exclusió social es tradueix així en desigualtat, discriminació e injustícia social i tendeix a repercutir més enllà d'una generació. L'exclusió social en la primera infància pot afectar el desenvolupament de les capacitats físiques, cognitives, afectives i socials. Per aquests motius, López (2007) creu que és important que els centres educatius ajudin a lluitar activament contra l'exclusió social, ja que les escoles ofereixen un context normalitzat que pot i deu ajudar a la inclusió i al procés de socialització.

4.2 Educació intercultural

Per tal d'afrontar aquest repte educatiu de lluitar contra l'exclusió social, l'escola ha d'optar per una educació intercultural que permeti la inclusió de tot l'alumnat. L'escola és un espai on es troben grups diferents i diversos respecte l'ètnia, la religió, la cultura, la llengua, etc. Per dur a terme aquesta inclusió, Abajo (1997, p.478) esmenta "l'educació ha de ser intercultural, és a dir un procés de relació, comunicació e intercanvi enriquidor entre diferents cultures". Aquesta educació intercultural ha de recolzar-se en l'acceptació d'un mateix en la seva integritat, en el dret a les diferències entre les persones, a la llibertat de cada persona d'escollir la seva pròpia identitat, a la convivència i a l'intercanvi com un fet enriquidor. Abajo (1997) afirma que la interculturalitat a les aules comporta una percepció de la diversitat com a valor, una escola com a lloc de trobada gratificant i exitós i finalment, entendre la interculturalitat com a un component bàsic que no pot faltar al currículum escolar.

Benlloch, Feu i Sellarès (2002) creuen que educar per la interculturalitat es tracta de possibilitar l'educació en el context actual, d'obrir diàlegs que afavoreixin la interacció entre cultures per tal que l'aprenentatge dels infants estigui sustentat per valors universals com ara: els respecte pels drets humans i el respecte per les individualitats i l'autonomia de les persones. Pujolàs (2003) esmenta que per aconseguir una escola intercultural que sigui realment per a tothom, ha de dirigir-se a cada una de les persones que en formen part, i respondre a les seves necessitats específiques i personals. López (2007) creu que l'escola ha de respondre des de la normalització i la inclusió, sense excloure a cap infant, independentment de la seva situació personal o social, i, per una altra banda, ha d'afavorir el desenvolupament individual de les potencialitats i recursos de cada persona, per que pugui arribar a superar la marginalitat.

Carbonell (2000) afirma que el centre escolar necessita d'aquesta diversitat de cultures ja que és la mateixa diversitat que trobem a la societat, i això permetrà als educadors dur a terme la seva tasca educativa i instructiva. L'escola és el primer lloc de socialització, per conèixer a un mateix i a altres persones, un lloc on tots els infants i adolescents poden sentir-se tractats en pla d'igualtat i ser protagonistes dels seus aprenentatges i del seu coneixement.

Huguet (2006) creu que les escoles interculturals, porten a terme una educació inclusiva que permet als futurs ciutadans que aprenguin a conviure amb la diversitat que hi ha a la societat sense fer cap tipus d'exclusió, desenvolupant actituds i valors

que els ensenyen a viure en una societat plural, diversa i respectuosa amb les diferències.

Tellado i Padrós (2009, p.166) esmenten que no s'ha de disposar d'una comunitat educativa amb activitats multiculturals sinó que, s'ha de construir una comunitat educativa multicultural justa. Les autores creuen que per aconseguir una cruïlla de cultures basada en la igualtat, les pràctiques educatives que s'han de portar a terme impliquen:

- Canvis en el conjunt de l'escola, el currículum i les relacions humanes.
- Una concepció de la cultura com realitat complexa, canviant i no exclouent.
- La preocupació per la desigualtat i la discriminació, posicionant-se amb els grups més desfavorits i transformant les relacions de poder.
- L'aposta per l'èxit acadèmic de tots els alumnes.

Institucions referents en el món de l'educació, defensen la importància de disposar d'alumnat divers i dels avantatges que això suposa als centres. Per exemple, Lamont i Moraes (2009), col·laboradors en el departament de sociologia de la universitat de Harvard, esmenten d'una banda que les institucions d'educació superior es beneficien de processos que seleccionen un cos estudiantil divers i creen un ambient d'aprenentatge més ric i d'altra banda, que la diversitat institucional es considera un aspecte clau per a la promoció de la diversitat.

4.3 Currículum inclusiu

Per poder treballar a l'escola una educació intercultural cal replantejar la concepció del currículum no solament en els continguts que es pretenen transmetre sinó també, la manera de fer-ho. És a dir, intentar promoure un currículum en el que tots i totes tinguin accés i es sentin identificats. Fent el currículum més inclusiu i representatiu a la realitat social i escolar. Tal com afirmen Salines i Lluch (2015) més que afegir continguts, es tracta de treballar d'altra manera els continguts ordinaris per posar en relleu en la seva explicació perspectives culturals diferents.

Bassedes, Huguet i Solé (2007, p.58) esmenten "els currículums són el conjunt de sabers culturals que, en un moment donat, els responsables polítics i el especialistes en educació acorden que cal treballar a l'escola per formar persones que han de viure en un context social i cultural". Per tant, el currículum es concreta en un context

cultural, exposa les intencions educatives del centre i explica com portar a terme aquestes intencions des de la pràctica educativa. Segons Essomba (2005) s'entén per currículum la selecció de cultura que els centres educatius tenen intenció d'ensenyar als seus alumnes i també, la cultura viscuda i apresada, és a dir, tots els aprenentatges realitzats.

El currículum escolar és un factor clau per poder respondre a la diversitat escolar i, al mateix temps, ha de ser un eina que ha d'ajudar als alumnes a comprendre el món que els envolta, a ser crítics, a entendre la realitat des de diferents òptiques culturals, i a reflexionar sobre la seva pròpia cultura i la dels altres. En definitiva, el currículum escolar ha de preparar a l'alumnat per entendre la realitat social i cultural per tal de fer front a la societat en la que vivim.

Actualment l'atenció a la diversitat és present en el currículum d'Educació Infantil en el decret 181/2008. Concretament en l'article número 13 (Atenció a la diversitat), el qual estableix:

13.1 Els projectes educatius que elaborin els centres han de ser prou flexibles per permetre concrecions individuals ajustades a les característiques, els ritmes d'aprenentatge i les singularitats de cada alumne/a per tal que es pugui donar compliment al principi d'atenció a la diversitat.

13.2 El centre aplicarà les mesures necessàries perquè l'alumnat amb necessitats específiques tingui els suports necessaris per assolir el màxim desenvolupament de les seves capacitats personals i els objectius del currículum.

13.3 Es tindrà especialment en compte la detecció de les dificultats de l'alumnat en el moment en què es produeixin, a fi i efecte de prendre les mesures necessàries per continuar el seu procés d'aprenentatge.

13.4 L'alumnat podrà romandre excepcionalment un any més en el segon cicle de l'educació infantil, a proposta de l'equip de cicle, que haurà d'anar acompanyada de l'informe elaborat pels serveis educatius i l'acord de la família, i amb l'aprovació del director o directora del centre. Caldrà comunicar la decisió al director/a dels serveis territorials corresponents.

Atendre a la diversitat suposa acollir i valorar a l'alumnat sense cap tipus de discriminació per raó de sexe, ètnia, raça, capacitat cognitiva, nivell social, etc. Ajudant als alumnes a progressar en el seu procés d'aprenentatge adaptant el projecte curricular a les seves capacitats i necessitats.

4.4 Situació educativa de l'alumnat gitano

Tot i que el currículum d'Educació Infantil valori la diversitat cultural i que moltes escoles segueixin una educació basada en la interculturalitat i en la inclusió, la situació educativa dels gitano no surt afavorida. Tal com diu l'estudi sobre la població gitana de Catalunya (2005), la situació educativa de l'alumnat gitano és complicada i preocupant tant per l'Administració pública, famílies i professorat. Tot i que la Llei general d'educació planteja un marc per a la igualtat educativa per a totes les persones del país, té un efecte negatiu per als grups de persones que no responen al model social i cultural des del qual és dissenyada la llei. Les persones gitanes no troben reflectida la seva identitat, en forma de currículum, en forma de professorat o en la gestió i organització dels centres. No es planteja una educació multicultural adreçada a la diversitat de col·lectius tot i que sabem i he explicat anteriorment que la formació de les persones gitanes es un dels elements fonamentals per a la superació de les desigualtats que pateix el poble gitano. L'accés a l'educació per a totes les persones, independentment del seu sexe, edat, classe social o grup cultural, es presenta com una eina capaç d'eradicar les desigualtats socials que provoquen l'exclusió.

L'estudi sobre la població gitana de Catalunya (2005) esmenta que les escoles no responen a la perfecció a la societat multicultural d'avui en dia, l'organització no respon, alguns mestres no responen, els llibres de text no responen, etc. Davant de tot això, les famílies que provenen de cultures minoritàries a l'escola com en el nostre cas, la cultura gitana, demanen una escola sense racisme, prejudicis i estereotips sinó, és difícil i complicat que les famílies s'identifiquin amb la institució escolar i els valors que transmet, quan no parteix dels valors gitano i no hi ha persones gitanes que col·laborin dins de l'escola i mentre l'escola no tingui en compte les necessitats, els interessos i les demandes de les famílies gitanes, no hi haurà una garantia d'èxit en l'escolarització dels nens i nenes gitano. El més preocupant però, és l'abandonament escolar d'alumnat gitano per falta d'identificació amb el sistema escolar, per falta de referents positius, per la baixa motivació i per la dificultat de comunicació entre la família i el professorat.

4.5 Relació família-escola

És en aquest apartat on es presenta la importància de la bona relació entre l'escola i les famílies ja que l'escola, comparteix amb les famílies l'objectiu d'educar i ajudar a

desenvolupar als infants com a persones, així doncs, entenem que comparteixen la responsabilitat de ser els dos agents socialitzadors més importants dels nens i nenes. Amb aquesta responsabilitat que tenen cal que família i escola treballin conjuntament i col·laborin en la seva tasca comuna.

Segons Bronfenbrenner (1987) l'infant es desenvolupa i s'educa dins d'uns contextos, els quals van de la proximitat a allò desconegut. Dins d'aquests contextos, l'escola i la família esdevenen els principals sistemes socials en els quals l'infant es mou, sistemes que interaccionen entre ells i que si s'estableix una bona connexió entre aquests, pot tenir molts beneficis per a aquest infant. Per que això succeixi, Cardona (2010) defensa que és necessari un coneixement mutu del dos agents socialitzadors per tal que possibiliti accions educatives més riques. Idea que comparteixen Bassedas, Huguet i Solé (2006), els autors creuen d'una banda que és necessari que el centre conegui la manera d'actuar de la família, la relació que estableix amb l'infant i el comportament d'aquest a casa. I d'altra banda, creuen que la família ha de conèixer que fa el seu nen o nena a l'escola, les relacions que estableix amb els iguals i amb els adults, la seva actitud respecte a les activitats educatives, etc.

Bassedas, Huguet i Solé (2006, p.314) defensen que les relacions entre la família i l'escola han de concretar l'objectiu general de compartir l'acció educativa ens quatre àmbits més específics:

- Conèixer a l'infant

D'una banda l'escola ha de conèixer les experiències que ha viscut l'infant a la seva vida diària, ha de saber com és l'infant, els seus ritmes, els seus interessos, etc. D'altra banda, les famílies han de saber com es comporta l'infant a la dimensió escolar, davant d'altres infants, davant noves pautes, etc. Totes aquestes informacions s'hauran de intercanviar durant les entrevistes inicials.

- Establir criteris educatius comuns

A través d'un clima de confiança, respecte i valoració mutus, s'han d'establir uns criteris educatius comuns, els quals s'han de negociar, parlar, escoltar, etc. Que faran possible acordar petites estratègies, aspectes necessaris per l'adequat desenvolupament del nen i de la nena.

- Oferir models d'intervenció i relació amb els infants

Oferint la participació de les famílies a l'aula, l'escola els permet que contemplin diferents infants relacionant-se entre iguals i entre adults, i així, l'escola ofereix als adults de la família observar diferents intervencions e interaccions dels seus nens o nenes, aspecte positiu tant per les famílies com pels infants.

- Ajudar a conèixer la funció educativa de l'escola

Les relacions entre família i centre educatiu han de proposar-se que els pares i les mares puguin comprendre, acceptar i valorar la tasca educativa de l'escola.

No obstant, Benlloch, Feu i Sellarès (2010) especifiquen que les relacions entre família i escola, no són sempre fàcils i que hi ha una sèrie de factors que cal respectar i tenir en compte si es tracta d'aconseguir la inclusió i facilitar les relacions entre la família i l'escola. Aquests factors són les diferències culturals i lingüístiques per part de les famílies, i per part de l'escola apareixen factors quan el centre educatiu espera dels alumnes uns requisits i una disponibilitats que no sempre estan al seu abast.

Actualment, la relació família-escola és present en el currículum d'Educació Infantil en el decret 181/2008. Concretament en l'article número 3 (Relació entre centres i famílies), el qual estableix:

- 3.1 Els pares, mares o tutors i els centres han de cooperar estretament en l'educació dels infants, per tal de garantir la continuïtat educativa entre el centre i la família.

- 3.2 Cal establir els mecanismes de participació i col·laboració necessaris que permetin informar famílies i compartir criteris d'intervenció educativa, per afavorir la participació en el procés educatiu dels seus fills i filles.

- 3.3 Per tal de facilitar informació a les famílies sobre el seguiment i evolució educativa de l'alumnat, cada centre ha d'establir, a començament de curs, el calendari de reunions i entrevistes. S'han de garantir, com a mínim, una entrevista individual a l'inici de l'escolaritat, una altra al llarg del curs i una reunió col·lectiva a l'inici de cadascun dels cursos del cicle, així com dos informes escrits a les famílies al llarg del curs.

- 3.4 Les famílies han de contribuir a l'educació dels seus fills assistint a les convocatòries de reunions o entrevistes que faci el centre. Igualment es faran responsables del seguiment de les orientacions educatives del centre en aspectes com

hàbits d'higiene i salut, assistència al centre, horaris, etc., i de conèixer el reglament del centre i col·laborar en la seva aplicació.

4.6 Participació de la família a l'escola

Bassedas, Huguet i Solé (2006) afirmen que quan l'escola permet la participació de les famílies, és produeixen situacions molt beneficioses com per exemple; s'acosten els dos mons (el de la família i el del centre) i s'afavoreixen els aprenentatges mutus ja que cada persona pot aportar una experiència, un saber o una manera de fer diferent. És dins d'aquestes participacions familiars on Flecha (2010) estableix una classificació formada per cinc tipus de participacions de les famílies als centres docents. Aquests cinc tipus de participacions són:

- Informativa: quan s'informa a les famílies de les actuacions i decisions de l'escola un cop han estat decidides i aprovades per l'equip docent i directiu.
- Consultiva: quan les famílies formen part dels òrgans estatutaris dels centres docents.
- Decisiva: quan les famílies participen en les decisions que es prenen a l'escola.
- Avaluativa: quan les famílies formen part dels processos avaluatius dels alumnes i dels centres escolars.
- Educativa: quan família i docents participen conjuntament en activitats educatives per l'aprenentatge dels infants i per la seva pròpia formació. Quan es porta a terme aquest tipus de participació, els adults es converteixen en referents positius per els alumnes de diversos entorns culturals i socials.

Flecha (2010) esmenta que davant d'aquests cinc tipus de participacions, els més positius per l'alumnat i amb els quals es pot fomentar l'èxit educatiu dels alumnes són el decisiu, l'avaluatiu i l'educatiu.

5 Mètodes

5.1 Disseny i procediment

Pel que fa al disseny, la metodologia que s'utilitzarà serà una metodologia qualitativa és a dir, que busca múltiples realitats, la mostra no és estadística ni representativa sinó que depèn d'arribar a la saturació d'informació, les tècniques utilitzades exploren i

busquen explicacions i finalment, els resultats no són numèrics. Pel que fa al paradigma, es tracta d'un paradigma interpretatiu ja que posa de relleu que en l'àmbit social hi ha problemàtiques i qüestions que no es poden explicar ni comprendre sense tenir en compte a l'individu. A més, el paradigma interpretatiu està basat principalment per la metodologia qualitativa.

L'estudi segueix un disseny empíric qualitatiu (estudi de cas) ja que es centra en un únic subjecte, fenomen, organització, etc, amb la finalitat d'estudiar-lo en el seu context natural, però sense intervenir, mitjançant l'observació no participant i les entrevistes.

L'estudi de cas és un mètode d'investigació qualitativa que s'ha utilitzat àmpliament per comprendre en profunditat la realitat social i educativa. Per Stake (1998) és l'estudi de la particularitat i de la complexitat d'un cas singular, per arribar a comprendre la seva activitat en circumstàncies concretes.

S'anomena casos a aquelles situacions o entitats socials úniques que mereixen interès d'investigació. Així, per exemple en educació, una aula, un alumne autista o un programa d'ensenyament poden considerar-se un cas. Latorre et al (1996) assenyalen varis avantatges de l'ús socioeducatiu d'estudi de casos:

- Poden ser una manera d'aprofundir en un procés d'investigació a partir d'unes primeres dades analitzades.
- Són apropiats per a investigacions a petita escala, en un marc limitat de temps, espai i recursos.
- Porten a la presa de decisions, a implicar-se o a desemmascarar prejudicis.

Pel que fa al procediment, primer de tot, es va buscar tota la fonamentació teòrica amb l'ajut de llibres, articles i altres documents. Seguidament, gràcies a les múltiples visites al centre CEIP Juan Ramón Jiménez, es va observar i anotar a través d'un diari de camp, tots aquells aspectes significatius per aquesta investigació. A més, en algunes d'aquestes visites com he esmentat anteriorment, es van realitzar quatre entrevistes; dues a diferents docents i dues a diferents famílies. Aquestes es van portar a terme en una hora concertada entre l'entrevistador i l'entrevistat i en un espai on es va poder realitzar tota l'entrevista amb comoditat, sense rebre interrupcions i on es va poder parlar amb claredat. L'entrevistadora va promoure un clima de confiança i de respecte mutu per tal d'aconseguir que l'entrevistat es sentís còmode per respondre a totes les preguntes. Abans de les entrevistes, els entrevistats van rebre un full de consentiment

on s'explicava el treball portat a terme i el seu propòsit. Aquests fulls de consentiment es troben a l'annex.

Els diferents entrevistats, els quals se'ls ha assignat uns pseudònims per tal de respectar i protegir la seva identitat, són dues docents i dues mares d'alumnes de l'escola. L'entrevista número 1 realitzada a Laia, una mestra d'educació infantil de l'escola des de fa 4 anys i actualment, tutora dels alumnes de P3. L'entrevista número 2 realitzada a Iris, una mestra d'educació primària de l'escola des de fa 7 anys i actualment, tutora de 1r de primària. L'entrevista número 3 realitzada a Sara, una mare de dues nenes que cursen segon de primària i P4 a l'escola. I finalment, l'entrevista número 4 realitzada a Carla, una mare d'un nen de quart de primària i una nena de primer de primària.

Al finalitzar les entrevistes, es van transcriure aquestes i es van analitzar per tal de poder extreure conclusions. Per dur a terme l'anàlisi, es va fer una extracció de categories, anotant les diferents categories que es tracten a l'entrevista, les idees claus que extreure de cada una d'elles i al fragment just on es va observar.

Finalment, totes les dades obtingudes al llarg de tots els mesos de la realització d'aquesta investigació, es van analitzar i comparar per poder extreure conclusions.

5.2 Pla de treball

A continuació es presenta una graella on es mostra amb claredat el pla de treball portat a terme per a l'obtenció de dades necessàries per la part pràctica de la investigació:

Setmanes realitzades	Descripció de les tasques realitzades
Setmana 1 Del 12 al 16 de gener.	Consulta dels diferents documents del centre.
Setmana 2 i 3	Observació i anotació de les diferents

Del 19 de gener al 30 de gener.	formes de comunicació i relació entre docents i famílies.
Setmana 4 i 5 Del 2 de febrer al 13 de febrer.	Observació i anotació de diferents reunions entre docents i famílies.
Setmana 6 Del 16 al 20 de febrer.	Realització de les entrevistes amb les docents.
Setmana 7 Del 23 al 27 de febrer.	Realització de les entrevistes amb les famílies.
Setmana 8 Del 2 al 6 de març.	Transcripció de les entrevistes.
Setmana 9 Del 9 al 13 de març.	Anàlisi de les entrevistes mitjançant extracció de categories.

5.3 Instruments

Per poder obtenir totes les dades necessàries per a dur a terme la investigació, s'han utilitzat les següents tècniques de recollida de dades:

- L'observació

Aquest instrument permet analitzar i estudiar els aspectes desitjats per dur a terme la investigació. L'observació es va realitzar durant les entrevistes a les famílies i als diferents docents i durant l'entrada i la sortida de les famílies a l'escola per tal de contemplar les relacions d'aquestes amb el professorat, la durada d'aquestes, els canals que s'han utilitzat per transmetre's informació entre ambdues, etc. A més, em permet viure en primera persona situacions que succeeixen en aquests espais observats.

Segons Quivy (1997) l'observació és una fase de recollida de múltiples informacions les quals caldrà analitzar posteriorment. L'autor esmenta que l'observació engloba les operacions necessàries per contrastar els conceptes i les hipòtesis, amb la realitat, amb les dades.

- El diari de camp

Aquest instrument permet anotar tots aquells aspectes essencials i significatius per a la investigació alhora que es pot registrar no solament fets visibles, sino també sentiments, emocions, opinions personals, comportament, percepcions, etc, que han sorgit durant tot el procés d'observació i que posteriorment, per reflexionar sobre ells.

Segons Lara i Ballesteros (2007) el diari de camp constitueix una eina important en els processos d'investigació observacionals, ja que ajuda a comprendre des de un punt de vista personal els processos que s'estan desenvolupant en els contextos que s'estudien.

- Entrevistes

S'ha utilitzat l'entrevista per obtenir dades que no s'han obtingut anteriorment, i al mateix temps, permet contrastar la part teòrica amb la part pràctica. S'han realitzat quatre entrevistes; dues a famílies i dues a docents amb la finalitat de captar les seves idees, les seves opinions i els seus pensaments. Aquestes entrevistes s'han adaptat a l'escola on s'ha fet la investigació i a les seves característiques i s'ha utilitzat l'Estudi sobre la població gitana de Catalunya (2005) per la realització d'algunes de les preguntes a formular. Per dur a terme les entrevistes s'ha emprat una gravadora ja que d'aquesta manera, permet estar més atenta i concentrada en la conversació i en la interacció amb l'entrevistat, no obstant, abans de l'entrevista s'ha informat als diferents entrevistats sobre la utilització d'aquesta i s'ha demanat el seu consentiment previ per a ser gravats.

D'una banda, Rodríguez, Gil i García (1999) esmenten que l'entrevista és una tècnica en la que una persona sol·licita informació d'una altre persona o a vegades, d'altres persones que formen un grup, per tal d'obtenir dades sobre un problema determinat. L'entrevista s'utilitza per a complir funcions com ara; obtenir informació sobre els individus, influir en les opinions o sentiments de les persones o exercir un efecte terapèutic.

D'altra banda, Blaxter, Hughes i Tight (2010, p.188) assenyalen: "El mètode de les entrevistes implica preguntar o comentar coses amb persones. Pot ser una tècnica molt útil per recollir dades a les que no es pot tenir accés mitjançant l'observació o els qüestionaris." També cal remarcar la finalitat d'aquestes tal com diu Pardinàs (1986, p.112) "casi totes les entrevistes tenen com a finalitat obtenir alguna informació."

Bisquerra (1989) esmenta que l'entrevista forma part d'un diàleg intencionat que està orientat a aconseguir uns objectius i pot complir diverses funcions; orientar, diagnosticar, terapèutica i investigar. En el nostre cas, ens centrem en entrevistes d'investigació.

L'autor defensa que hi ha 5 tipus d'entrevistes d'investigació:

- Entrevista formal: entrevista que segueix un esquema previ i que per tant, és estructurada, tancada i estandarditzada.
- Entrevista menys formal (semi-estructurada): entrevista en la qual l'entrevistador pot modificar les preguntes, explicar-les o afegir informació en funció a les peticions o respostes de l'entrevistat.
- Entrevista informal (no estructurada): entrevista oberta i no estructurada, l'entrevistador té unes claus establertes però les utilitza seguint una conversa informal.
- Entrevista no directiva: l'entrevistador pren un rol subordinat. L'entrevista parteix de la iniciativa del respondent.
- Entrevista focalitzada: entrevista no directiva que disposa d'un cert control.

Davant d'aquests tipus d'entrevistes s'ha portat a terme entrevistes semi-estructurades ja que permeten un major camp d'investigació i una flexibilitat per conduir la interacció. Al utilitzar entrevistes per a la investigació, s'han de valorar els principals avantatges e inconvenients d'aquestes tal com diu Vallés (1999), pel que fa als avantatges, l'entrevista permet rebre informació rica i contextualitzada des de la perspectiva de l'entrevistat, gràcies a la seva interactivitat i flexibilitat permet reajustar i aclarir preguntes i respostes, afavoreix la transmissió d'informació no superficial i sol ser un complement eficaç per rebre dades e informacions. Finalment, pel que fa als inconvenients o les limitacions que comporta, suposa un gran consum de temps tant en el seu desenvolupament com en el treball posterior de les dades, proporciona informació indirecta filtrada per l'entrevistat, no totes les persones entrevistades

s'expressen de la mateixa manera ni són igual de perceptives, i per últim, a vegades la presència de l'investigador pot esbiaixar les respostes.

5.4 Anàlisi de dades

Per realitzar l'anàlisi de dades s'han fet servir totes les dades obtingudes procedents de les observacions, del diari de camp i de les entrevistes per posteriorment, poder triangular-les. Totes elles han sigut anotades amb precisió a diferents documents Word per posteriorment ser agrupades a través d'una extracció de categories. Un cop realitzada l'extracció de categories, els resultats han sigut agrupats en els principals temes tractats i posteriorment, transcrits per a poder plasmar-los en aquesta investigació.

Cal esmentar que la transcripció de les entrevistes realitzades als docents i a les famílies, han sigut transcrits amb l'ajut del programa "Transcriber", ja que permet reproduir el so gravat a un ritme més lent, fet que permet una escolta i una transcripció amb més detall, més temps i més facilitat.

6 Resultats

A continuació s'exposen els resultats obtinguts de l'anàlisi de dades, d'aquest anàlisi han sortit diferents temes principals per la investigació. Aquests temes es presenten des de la perspectiva dels diferents agents entrevistats, les famílies i els docents. Els temes principals són: la participació de les famílies a l'escola, el treball conjunt escola-famílies, l'aportació de les famílies a l'escola, l'absentisme i l'abandonament escolar de l'alumnat gitano, les barreres i els problemes de la comunitat gitana davant l'educació en general i finalment, la promoció de l'educació intercultural i la cultura gitana.

- Participació de les famílies a l'escola: Tots els agents participants en aquesta investigació consideren important la participació de les famílies a l'escola.

Famílies:

Les famílies estan d'acord en que és molt important la participació d'elles a l'escola alhora que comenten que hi poden participar molt. La participació la poden dur a terme

durant la setmana cultural de l'escola, quan el seu nen o nena és protagonista de la setmana a l'aula o a les festes de l'escola.

Les vies de participació a part de les situacions comentades anteriorment, són durant el dia a dia a l'escola, a les trobades entre mestres i famílies, amb la llibreta personal de cada infant, amb la web de l'escola, amb les circulars o a través de trucades telefòniques.

Docents:

Els docents estan d'acord en que és molt important la participació de les famílies a l'escola tant en el dia a dia, com a diferents activitats com per exemple, la setmana cultural. Els docents destaquen la importància d'aquesta participació, esmenten que tant ells com les famílies, miren per l'educació dels infants.

- Treball conjunt escola-famílies: Tots els agents participants en aquesta investigació consideren que es realitza un treball conjunt, no obstant, hi ha diverses opinions.

Famílies:

D'una banda, una família creu que tot i que el treball conjunt que realitzen les famílies amb l'escola és molt bo, aquest pot millorar si es proporciona més temps per parlar o organitzar conjuntament. D'altra banda, l'altre família creu que ja està bé i que no cal millorar-lo.

Docents:

D'una banda, un docent creu que si hi ha un treball conjunt correcte que es porta a terme en les mateixes ocasions esmentades en les vies de participació de les famílies a l'escola, per exemple, la setmana cultural o les festes de l'escola. I d'altre banda, un docent esmenta que s'intenta establir un treball conjunt però que no sempre es possible ja que hi ha molts casos i molts diferents tipus de relació escola-famílies segons el tipus de famílies.

- Que aporten les famílies a l'escola: Tots els agents participants en aquesta investigació esmenten que les famílies poden aportar molt a l'escola.

Famílies:

Les famílies estan d'acord en que elles poden aportar molt a l'escola ja que són elles les que coneixen els nens i nenes alhora que tenen el punt de vista des de la comunitat gitana, fet que com elles mencionen i creuen, els docents de l'escola no tenen i elles els hi han d'explicar.

Docents:

Els docents comparteixen l'opinió de que les famílies aporten molt a l'escola. Creuen que a través d'elles es poden esbrinar coses del context natural de l'infant, de la seva realitat, de la seva vida, de com actuar amb ell, de com tractar-lo, etc.

- Absentisme i abandonament escolar de l'alumnat gitano: Tots els agents participants en aquesta investigació esmenten que es produeix absentisme a l'escola.

Famílies:

D'una banda, una família esmenta que sí que hi ha absentisme a l'escola tot i que cada cop menys, alhora que creu oportú i correcte que l'escola truqui a casa en cas d'absència. D'altra banda, l'altra família creu que sí que hi ha absentisme a l'escola però el defensa.

Docents:

Els docents mencionen que l'abandonament escolar es produeix a secundària i que en infantil i primària es produeix l'absentisme escolar. Tots dos esmenten que aquest curs cada cop que es produeix una absència es truca a casa per saber-ne el motiu d'aquesta i que d'aquesta manera, han aconseguit disminuir l'absentisme notablement.

- Barreres i problemes de la comunitat gitana davant l'educació en general: Tots els agents participants en aquesta investigació són conscients que apareixen problemes en la comunitat gitana davant l'educació.

Famílies:

Les famílies comparteixen la idea de que els problemes que apareixen són fruit de que no hi ha professors gitanos a l'escola i, que per tant, l'escola no ensenya a ser gitano, fet que fa que xoquin les cultures. A més, una de les famílies esmenta que estaria bé disposar d'un espai i uns dies per poder parlar conjuntament famílies i docents per determinar que volen uns i que volen els altres.

Docents:

D'una banda, un docent esmenta que hi ha famílies gitanes que mostren molt d'interès per l'educació i altres que no, i és aquí on apareixen els problemes o les barreres. D'altre banda, un docent afirma que apareixen per motius culturals i que no són tant complicats com per haver de modificar l'educació.

- La promoció de l'educació intercultural a les escoles. Promocionar la cultura gitana a l'escola: Tots els agents participants en aquesta investigació esmenten la importància de fomentar

Famílies:

Les famílies estan d'acord en que és bo promoure la cultura gitana a l'escola i per fer-ho, els docents poden explicar-la i ensenyar-la. Creuen que sí es valoren més la seva cultura els nens i nenes anirien més contents a l'escola ja que veurien similituds entre casa seva i l'escola. A més, una de les famílies aporta la idea de que una de les millors maneres de valorar-la seria tenir professors gitanos.

Docents:

Els docents comparteixen la idea de que és positiu promoure la interculturalitat, en aquest cas, la cultura gitana. Tot i que en les dues entrevistes destaquen que aquesta escola concretament, degut al alt percentatge d'alumnat gitano, ja tenen la cultura gitana molt valorada, creuen que és positiu per poder saber més sobre els infants, d'on provenen, les seves tradicions, etc. Poder entendre'ls més, per establir més unió amb ells i poder realitzar millor el treball de classe, un treball més cooperatiu. Els dos docents esmenten que per valorar-la el millor que podem fer és explicar-la a l'aula i fer participar a l'alumnat gitano en aquesta explicació.

7 Discussió

A partir dels resultats obtinguts en la recollida de dades i de l'anàlisi posterior en relació al marc teòric presentat anteriorment, es contrasten les idees principals. Cal destacar però, que un cop analitzats aquests resultats, es pot observar que tant les pròpies famílies com els docents, parlen des d'una perspectiva d'exclusió o de transformació (inclusiva). És en aquest punt, on apareixen elements exclusors o transformadors, on hem de valorar la metodologia comunicativa.

Flecha, Gómez, Latorre i Sánchez (2006) defineixen la metodologia comunicativa com la metodologia que apart de descriure, explicar, comprendre i interpretar la realitat amb l'objectiu d'estudiar-la, també l'estudia per transformar-la, accentuant en com els significats es construeixen comunicativament mitjançant la interacció entre les persones. És a dir, només es pot construir l'objecte d'estudi a través de les interpretacions, reflexions i teories de les pròpies persones participants en la realitat social que es vol transformar. Aquesta metodologia té dos components propis, els elements exclusors (fan referència a les barreres que impedeixen la transformació) i els elements transformadors (mostren formes de superar les barreres).

A continuació es presenta amb més detall el contrast d'aquest estudi, dividit amb els mateixos temes principals esmentats als resultats, aquests són: la participació de les famílies a l'escola, el treball conjunt escola-famílies, l'aportació de les famílies a l'escola, l'absentisme i l'abandonament escolar de l'alumnat gitano, les barreres i els problemes de la comunitat gitana davant l'educació en general i finalment, la promoció de l'educació intercultural i la cultura gitana.

- La participació de les famílies a l'escola.

En relació a la participació de les famílies a l'escola, Bassedas, Huguet i Solé (2006) defensen que la participació de les famílies permet que s'acostin els dos mons de l'infant (escola-casa) i que es produeixi un aprenentatge cooperatiu, idea que tenen en compte i comparteixen els docents entrevistats de l'escola. No obstant, els autors esmenten que per establir uns objectius comuns i fomentar l'èxit educatiu s'hauria de dur a terme una participació decisiva entre família i escola, participació que no es porta a terme al centre. A l'escola es porta a terme una participació informativa, és a dir, que s'informa a les famílies de les actuacions i decisions de l'escola un cop ja han estat decidides i aprovades.

- El treball conjunt escola-famílies.

Pel que fa al treball cooperatiu entre l'escola i les famílies, un dels docents entrevistats comenta que tot i que per part de l'escola s'intenta realitzar aquest treball conjunt, no sempre és fàcil. Aquest fet, l'expliquen Benlloch, Feu i Sellarés (2010) ja que creuen que no és sempre fàcil el treball cooperatiu d'escola i famílies degut a les diferències culturals o degut a que l'escola espera uns requisits o unes disponibilitats dels alumnes que no sempre són possibles.

- L'aportació de les famílies a l'escola.

Bronfenbrenner (1987) esmenta que l'infant es desenvolupa i s'educa dins d'uns contextos, els més importants però, l'escola i la família i que aquests, han de treballar conjuntament per poder aportar cada un d'ells, el millor per l'infant. En relació a tot allò que poden aportar les famílies a l'escola, tant les famílies com els docents entrevistats estan d'acord en que és molt, ja que les famílies coneixen als infants i alhora, disposen de coneixements propis sobre cultura gitana, aspecte que els docents no i que va destacar una de les mares d'uns alumnes entrevistades.

- L'absentisme i l'abandonament escolar de l'alumnat gitano.

En relació a l'absentisme i l'abandonament escolar, els docents mostren interès per esbrinar la causa del absentisme i per intentar disminuir-lo a través de trucades telefòniques, no obstant, en relació a les famílies entrevistades, tenint en compte la metodologia comunicativa ja que per part d'una família sorgeixen elements exclusors cap a la seva pròpia comunitat degut a que la família defensa l'absentisme d'alguns nens i nenes gitans pel fet de ser gitans, com ara, ajudar a la família al "mercat". Per exemple, una de les mares entrevistades esmenta que l'escola ha d'entendre que els nens i nenes gitans han de fer coses importants paral·lels a l'escola, com ara ajudar a la família al "mercat". Aquesta família creu que l'escola no sempre hauria de trucar a casa en cas d'absència.

Tot i que la llei general d'Educació planteja la igualtat i la inclusió entre els alumnes, no respon a tots els models socials i culturals, en aquest cas als gitans. Els gitans no troben la seva identitat reflectida a l'escola.

- Les barreres i els problemes de la comunitat gitana davant l'educació en general.

Pel que fa els problemes i les barreres que troben els gitans a les escoles, les famílies han estat d'acord en que els falta un referent gitano dins l'escola per evitar que xoquin les cultures. Tellado i Padrós (2009) esmenten la multiculturalitat a les aules i el monoculturalisme del professorat i totes les seves repercussions, com ara els pocs referents existents per els infants de minories dins de l'escola.

Pel que fa als docents entrevistats, torna a sorgir per part d'un d'ells, elements exclusors integrats en la metodologia comunicativa crítica, cap a l'alumnat gitano. El docent, tot i que sap que hi ha problemes o barreres, no fa res per evitar-los o millorar-los, tot el contrari, esmenta que són causa de les diferències culturals i que no hem de modificar l'educació per aquest motiu.

- La promoció de l'educació intercultural a les escoles. Promocionar la cultura gitana a l'escola.

Molts autors defensen l'educació intercultural i defensen la idea de fomentar-la a les escoles i portar-la a terme, autors com els que hem vist en apartats anteriors d'aquesta investigació, com ara Pujolás (2003), López (2007) o Abajo (1997), entre d'altres. En el nostre cas, tant famílies com docents de l'escola estan a favor d'aquesta idea. Creuen que la millor manera de fomentar-la a l'aula és explicar-la i ensenyar-la amb l'ajuda de l'alumnat gitano.

7. 1 Limitacions de l'estudi

Com s'ha comentat en l'apartat de disseny i procediment, s'han realitzat quatre entrevistes, dues a docents de l'escola i dues a famílies de l'escola. Durant tot el treball d'investigació s'anomena famílies o docents a aquestes quatre persones entrevistades i cal destacar però, que no es pot generalitzar la idea o els pensaments d'aquests a la resta de docents o a la resta de famílies de l'escola. De la mateixa manera que no podem generalitzar els resultats obtinguts o les conclusions establertes en aquesta investigació ja que només està basada en quatre persones d'aquesta comunitat educativa, així doncs, aquesta investigació és una pinzellada per a fer-nos la idea de la situació real d'aquesta escola. Personalment, si hagués disposat de més

temps o de cara a línies de futur, m'agradaria poder realitzar més entrevistes tant a docents com a famílies per poder expressar amb més certesa i fiabilitat la realitat del centre.

Cal destacar també, la dificultat de trobar autors els quals parlessin de la comunitat i la cultura gitana de manera integradora i no pas exclusora o fins i tot, racista. Molts autors que es van trobar a l'inici de la investigació, els seus llibres o els seus articles parlaven sobre la inclusió de tots els éssers humans però eren ells mateixos els que no complien amb les seves pròpies paraules. Amb aquest fet, s'ha hagut de seleccionar amb precisió aquells autors per utilitzar de referent en la fonamentació teòrica d'aquest treball.

8 Conclusions

Per poder establir unes conclusions a aquesta investigació, els principals temes tractats durant l'apartat dels resultats obtinguts en l'anàlisi de dades i durant l'apartat de discussió, s'han agrupat en dos grans temes que engloben a tots ells; la relació família i escola i la situació educativa de l'alumnat gitano.

Primer de tot, cal dir que l'escola Juan Ramón Jiménez de Sabadell, degut al alt percentatge d'alumnat gitano que té, té molt en compte la comunitat gitana i tot el que l'envolta i els docents de l'escola donen importància a que els seus alumnes es sentin còmodes, valorats i respectats a les aules, alhora que donen importància a establir relacions positives i de confiança amb les famílies dels infants. No obstant, no podem afirmar al 100% que la comunitat gitana està inclosa a l'escola per diversos motius, els quals seran explicats a continuació.

D'una banda, les relacions entre l'escola i la família no sempre són positives, fet que hem pogut comprovar tant en els docents com a les famílies entrevistades. A més, com hem observat, l'escola no podrà garantir el màxim de connexió entre les famílies i l'escola ni garantir el complet èxit educatiu, si més no, fins que no es porti a terme una participació decisiva, és a dir, quan les famílies participen en les decisions que es prenen a l'escola (Flecha, 2010). Així doncs, observem que no hi ha una inclusió absoluta de les famílies a l'escola.

A més, s'ha observat que l'escola i les famílies tot i que realitzen treballs cooperatius, aquests només apareixen en festes o dies "especials" del calendari escolar i no pas en el dia a dia a l'escola. En la meua opinió, crec que haurien de treballar conjuntament

cada dia que els infants van a l'escola ja que tots dos comparteixen un objectiu comú, educar i ajudar en el desenvolupament dels nens i nenes. La importància d'aquest treball cooperatiu diari és mencionat en el decret del Currículum d'Educació Infantil, com hem vist a l'apartat de currículum inclusiu.

Com que no es porta a terme una col·laboració en el dia a dia, les famílies no poden aportar realment al màxim alhora que no s'aconsegueix un veritable acord entre cultures, ja que no hi ha un coneixement mutu dels dos agents socialitzadors que possibiliti accions educatives més riques, tal com esmentava Cardona (2010). A més, no poden conèixer-se amb certesa i exactitud mútuament, ni concretar l'objectiu general de compartir l'acció educativa que esmentaven Bassedas, Huguet i Solé (2006) en els àmbits d'establir criteris educatius comuns, oferir-se models d'intervenció, ajudar-se a conèixer les funcions educatives o de conèixer a l'infant en tots dos ambients.

D'altra banda, la situació educativa de l'alumnat gitano, no està afavorida. Tot i que la llei general d'educació planteja inclusió i igualtat, no respon a tots els models socials i culturals, així doncs, els gitanos no troben la seva identitat a les escoles. Aquest fet fa que sorgeixin problemes i barreres entre l'alumnat gitano i les escoles en general, un dels principals, l'absentisme i l'abandonament escolar. Lògicament, si aquest fet es veu reflectit a totes les escoles, l'escola investigada també.

Durant el treball d'investigació s'ha pogut contemplar que l'escola en concret patia problemes d'absentisme escolar alhora que s'ha observat la queixa de les famílies entrevistades sobre les diferències culturals entre els docents i els seus fills. La petició de les famílies és que membres de la comunitat gitana col·laborin dins de l'escola o que l'escola disposi de professors gitanos. Segons la seva opinió, d'aquesta manera les famílies gitanes es sentirien més connectades a l'escola, i els alumnes podrien disposar d'un referent a l'escola alhora que no veurien tanta diferència entre els seus dos mons, l'escola i casa seva, a més, es trencaria el monoculturalisme del professorat mencionat a l'apartat de discussió. Fet que ajudaria a disminuir l'absentisme i l'abandonament escolar alhora que ajudaria a obtenir una major inclusió de la comunitat gitana a l'escola. A més, es s'hauria d'introduir la història del poble gitano i d'altres grups minoritaris al currículum de l'escola per tal d'aconseguir una representació més real i completa de la història i augmentar l'aprenentatge històric i cultural de tots els alumnes, tal com defensen Tellado i Padrós (2009).

El més rellevant però, és que hi ha diferents articles o estudis com ara l'estudi de la població gitana de Catalunya (2005) que esmenten els diversos problemes o barreres

entre les escoles i l'alumnat gitano, com ara l'abandonament i l'absentisme escolar, i tot i així, les coses segueixen igual. I mentre tot segueixi igual, no podrem garantir ni bones relacions entre famílies gitanes i escoles ni podrem millorar la situació educativa de l'alumnat gitano.

8.1 Conclusió final

Com a conclusió final d'aquesta investigació, es que no es pot afirmar la absoluta inclusió de la comunitat gitana a l'escola Juan Ramón Jiménez de Sabadell perquè les relacions que s'estableixen entre les famílies dels alumnes i els docents, disposen d'aspectes negatius per les dues parts i sorgeixen diferències culturals entre ells que es plasmen en el dia a dia a l'escola. Per tal d'evitar que sorgeixin aquestes diferències culturals, l'escola hauria d'incloure a les famílies dins de l'escola durant tots els dies i no només en dies o ocasions especials, de la mateixa manera que l'escola hauria de valorar les famílies per dur a terme decisions sobre l'escola, sobre els aprenentatges, etc. Ja que les famílies dels nens i nenes, comparteixen l'acció educativa amb l'escola i per tant, la organització d'aquest aprenentatge hauria de ser col·laboratiu, les famílies haurien de formar part de la comunitat educativa.

També cal esmentar que els alumnes gitanos podran sentir-se absolutament inclosos quan a l'escola vegin que es valorada la seva cultura dins del currículum escolar i quan disposin de referents propers a ells. Mentre això no sigui així, els infants observen moltes diferències entre l'escola i casa seva i entre la seva cultura i el monoculturalisme del professorat.

En definitiva, tant l'escola com les famílies són els agents socialitzadors principals dels infants, i han de saber treballar conjuntament per aconseguir els objectius educatius marcats i el exitós desenvolupament de tots els infants. Per tant, un cop realitzin un veritable treball cooperatiu, les famílies es sentiran integrades a l'escola i amb elles, els nens i nenes. Així doncs, per poder afirmar que la comunitat gitana esta inclosa a l'escola, haurien de canviar les coses.

9 Bibliografia

Abajo, J.E. (1997). *La escolarización de los niños gitanos*. Madrid: Ministerio de trabajo y asuntos sociales.

Bassedes, E., Huguet, T. i Solé, I. (2006). *Aprender i ensenyar a l'educació infantil*. Barcelona: Graó.

Benlloch, M., Feu, M. T. i Sellarès, R. (2002). *Com fer escola de tots i per a tots*. Barcelona: Associació de Mestres Rosa Sensat.

Bronfenbrenner, U. (1979). *La ecología del desarrollo humano*. Barcelona: Paidós.

Cardona, V. (2010). Relacions de la família amb l'escola. *Vida de Família*. [en línia]. Consultat el 20 de març de 2015. Disponible a: <http://www.vidadefamilia.org/pagina.php?id=26>

“Decret 181/2008, de 9 de setembre, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments del segon cicle de l'educació infantil”. Diari oficial de la Generalitat de Catalunya, 19 de setembre de 2008, núm. 5216, p. 68256- 68173. Disponible a: http://dogc.gencat.cat/ca/pdogc_canals_interns/pdogc_resultats_fitxa/?documentId=516475&language=ca_ES&action=fitxa

Essomba, M.À. (2005). *L'atenció a la diversitat a Catalunya. Debat en el sistema educatiu*. Vic: Eumo.

Fernández, M., Mena, L. i Riviere, J. (2010). *Fracàs i abandonament escolar a Espanya*. Barcelona: Fundació “la Caixa”.

Flecha, R., Gómez, J., Latorre, A. i Sánchez, M. (2006). *Metodología comunicativa crítica*. Barcelona: El roure.

Flecha, R. (2010). Fomentar la participación y formación de familiares. *Aula Intercultural*. [en línia]. Consultat el 21 de març de 2015. Disponible a: <http://www.aulaintercultural.org/spip.php?article4372>

Fundació Pere Tarrés i Projectes Socials (2005). Estudi de la població gitana a Catalunya. [en línia]. Consultat el 12 de març de 2015. Disponible a: http://benestar.gencat.cat/web/.content/01departament/08publicacions/ambits_tematics/serveis_socials/08estudipoblaciogitanacat05/2005estudipoblaciogitanacat.pdf

Huguet, T. (2006). *Aprender juntos a l'aula*. Barcelona: Graó.

Lamont, M. i Moraes, G. (2009). Complementary rather than contradictory: diversity and excellence in peer review and admissions in American higher education. *21st Century Society: Journal of the Academy of Social Science*, 4(1), 1-15.

Lara, E. i Ballesteros, B. (2007). *Métodos de investigación en educación social*. Madrid: Universidad Nacional de Educación a Distancia.

Latorre, A., Rincón, D. i Arnal, J. (1996). *Bases Metodológicas de la Investigación Educativa*. Barcelona: Jordi Hurtado Mompeó.

Macías, F. i Redondo, G. (2012). Pueblo gitano, género y educación: investigar para excluir o investigar para transformar. *International Journal of Sociology of Education*, 1(1), 71-92.

Oller, C. i Colomé, E. (2010). *Alumnado de otras culturas. Acogida y escolarización*. Barcelona: Graó.

Plantón, J.A. (2003). *Los gitanos, su cultura y su lengua*. Málaga: Unidad de Recursos Europeos Diputación Provincial de Málaga.

Pujolàs, P. (2003). *Aprender juntos alumnos diferentes*. Vic: Eumo.

Quivy, R. (1997). *Manual de recerca en ciències socials*. Barcelona: Herder.

Salines, J. i Lluch, X. Del projecte educatiu a l'aula. 21 idees per a posar-se a treballar. *Aula intercultural*. [en línia]. Consultat el 17 de març de 2015. Disponible a: http://www.aulaintercultural.org/IMG/pdf/Del_projecte_educatiu_a_l_aula.pdf

Stake, R. (1998). *Investigación con estudio de casos*. Madrid: Ediciones Morata.

Tellado, I, i Padrós, M. (2009). Cruce de culturas en la escuela. *Revista Electrónica Teoría de la Educación. Educación y cultura en la Sociedad de la Información*, número 3, 159-179.

10 Annex

10.1 Full de consentiment de les entrevistes

A continuació es mostra el text que s'observa en el full de consentiment que s'ha entregat a totes aquelles persones que van decidir col·laborar en la investigació i es van oferir a ser entrevistades.

Full de consentiment:

Per dur a terme el treball d'investigació sobre la inclusió de la comunitat gitana a l'escola Juan Ramón Jiménez de Sabadell es requereix la opinió d'alguns docents de l'escola i d'alguns membres familiars d'alumnes d'aquesta, per aquest motiu, es requereix dur a terme certes entrevistes. La seva participació és completament voluntària, pot preguntar tots els dubtes i qüestions que li sorgeixen abans de decidir-se a participar.

És important que sàpiga que s'utilitzaran pseudònims durant la realització del treball per tal de respectar la seva identitat en tot moment. L'objectiu d'aquesta investigació és valorar el grau d'inclusió de la comunitat gitana a l'escola i observar les relacions entre les famílies i el professorat.

Finalment, el senyor/a amb el nom .....
dona el consentiment per a ser gravat durant la realització de l'entrevista.

Signatura

Data

10.2 Entrevistes

Entrevista realitzada a les famílies

1. Què opines sobre l'escola dels teus fills. Participes en ella? Com?
2. Quines vies s'utilitzen perquè els pares i les mares pugeu participar al centre i us pugeu implicar?
3. Quines activitats o accions feu conjuntament famílies i professorat?
4. Com creus que podrien millorar aquestes?
5. Què creus que poden aportar les famílies a l'escola?
6. Tal com diu l'estudi sobre la població gitana de Catalunya (2005) hi ha un alt percentatge d'absentisme i abandonament escolar per part dels alumnes gitanos, això succeeix en aquesta escola? que creus que pot fer l'escola davant d'això?
7. En tot el sistema educatiu, en algunes escoles apareixen barreres o problemes que la comunitat gitana troba davant l'educació en general, que opines?
8. Creus que seria bo promoure la cultura gitana a les aules?
9. Que creus que podrien fer les escoles per valorar la comunitat gitana?

Entrevista realitzada als docents

1. Què opines sobre la participació de les famílies a l'escola? Com hi poden participar?
2. Quin tipus de relació teniu amb les famílies? Treballeu conjuntament?
3. Que creus que poden aportar les famílies a l'escola?
4. Tal com diu l'estudi sobre la població gitana de Catalunya (2005) hi ha un alt percentatge d'absentisme i abandonament escolar per part dels alumnes gitanos, això succeeix en aquesta escola? que creus que pot fer l'escola davant d'això?
5. En tot el sistema educatiu, en algunes escoles apareixen barreres o problemes que la comunitat gitana troba davant l'educació en general, que opines?
6. Podries dir-me quins són els punts forts (positius) sobre l'escolarització dels nens i nenes gitanos en aquesta escola.
7. Creus que seria bo promoure l'educació intercultural a les aules? En aquest cas, parlar de la cultura gitana?
8. Que creus que podrien fer les escoles per valorar la comunitat gitana?

10.3 Entrevistes docents transcrites (extracció de categories)

Entrevista 1

(Laia mestra d'educació infantil de l'escola des de fa 4 anys i actualment, tutora dels alumnes de P3)

1. Què opines sobre la participació de les famílies a l'escola. Com hi poden participar?

Vale, nosaltres, per nosaltres, la participació de les famílies és molt important a l'escola. Llavors, que es fa a l'escola: com un acolliment, les famílies participen en diferents activitats: com el projecte de la setmana cultural, participen a la classe com a "experts"... en educació infantil i en primària. Llavors fan que el nen es trobi com millor, no? Es trobin més acollits i fa que hi hagi més coordinació entre mestres i famílies..

2. Quin tipus de relació teniu amb les famílies? Treballeu conjuntament?

Si...treballem conjuntament doncs...en aquestes cosetes...participen en les festes, participen en la setmana cultural que venen a fer els tallers...També les convidem, no? Si treballem en algun projecte, o estem treballant en algun tema que puguin participar, les convidem i fan d'experts, ens ajuden.

3. Què creus que poden aportar les famílies a l'escola?

Doncs les famílies aporten molt emm...amm...bueno, ens ajuden a mirar on viuen a mirar on viu el nen, no?...les diferents cultures, no?...emm....ens aporten també que estiguem millor amb els alumnes, no?...que sapiguem una mica de la seva vida, per saber com actuar amb ell, com tractar-los i com ajudar-los.

4. Tal com diu l'estudi sobre la població gitana de Catalunya (2005) hi ha un alt percentatge d'absentisme i abandonament escolar per part dels alumnes gitanos, això succeeix en aquesta escola? Que creus que pot fer l'escola davant d'això?

Emm...nosaltres si tenim algun...a vegades és absentisme intermitent. A vegades falten, però aquest any, ens estem posant molt, i llavors cada vegada que falten truquem, i...mirem quin és el motiu de la falta i llavors...últimament tenim un percentatge molt alt d'alumnes que venen a l'escola. No obstant, si és a partir de l'institut quan això baixa moltíssim i on es troben els casos d'abandonament escolar.

5. En tot el sistema educatiu, en algunes escoles apareixen barreres o problemes que la comunitat gitana troba davant de l'educació en general, que opines?

Aviam, nosaltres aquí a l'escola, es que..., tenim gairebé el **vuitanta per cent són gitanos** llavors *emm...és...tota...és a l'inrevés* que a les escoles **estem molt acostumats, sabem com és la seva cultura**, no?...*mmm...*llavors la intentem tenir en compte i respectar-la....i hi ha gitanos de tot. **Gitanos que mostren molt d'interès en l'educació** i estan molt pendents i participen en tot, igual que **els que has d'estar animant a que vinguin**, no? I intentant que entenguin la importància de l'educació dels seus fills. De la mateixa manera igual que passa també amb les altres escoles que hi ha pares que s'impliquen molt i altres que no.

6. Podries dir-me quins són els punts forts sobre l'escolarització dels nens i nenes gitanos, en aquesta escola?

Doncs...els punts forts... tot el que tenen a la cultura i que poc a poc nosaltres anem coneixent com per exemple les seves vivències, les seves celebracions, no? **Poder compartir** les seves tradicions i alhora comparar amb les nostres i anem fent...no?...acumulant una miqueta més de riquesa. I també pels alumnes que no són gitanos **aprenen** a vegades **coses** que jo he après quan he arribat a ser mestre d'aquesta escola no?. Perquè anteriorment no sabia, doncs, les celebracions o que era el *culto*, no se, tot això.

7. Creus que seria bo promoure l'educació intercultural a les aules, i en aquest cas, parlar de la cultura gitana?

Si, nosaltres ho fem. Nosaltres és el que fem i **és molt bo** perquè a més el nen...no sé...tota...tots els nens que hi participen de totes les cultures, doncs, *eh...*hem de **saber d'on provenen**, no? S'han de saber, això, **la seva tradició**, tota **la seva cultura**, no? I...**per estar més units a la classe**, no?. **Per a tenir un treball més cooperatiu**...doncs, també es important treballar el que hi ha a casa moltes vegades. De fer-los protagonistes, que vinguin, que portin vídeos, que portin objectes de les seves tradicions, no? Per a compartir una miqueta...

8. Què creus que podrien fer les escoles per valorar la comunitat gitana?

Bueno, **nosaltres la tenim molt valorada**, és que aquesta escola és molt diferent, no? Nosaltres, *mmm...*treballem amb ells cada dia , per nosaltres són nens i alumnes com qualsevol altre no? nosaltres no tenim cap diferència... però clar, **una escola que no**

tingui tants alumnes gitanos doncs crec que també poden explicar-la a l'aula i fer participar als alumnes gitanos que tingui i no se poc a poc anar introduint-la com una cultura més igual que la nostre.

Entrevista 2

(Iris mestra d'educació primària de l'escola des de fa 7 anys i actualment, tutora de 1r de primària)

1. Què opines sobre la participació de les famílies a l'escola? Com hi poden participar?

Bueno, cada cop hi participen més...tot i que els hi costa bastant i participen en tallers...quan fem els teatres o les festes: castanyades, carnestoltes...I si fem exposicions orals també venen a sentir-les. Crec que és important que participin les famílies perquè tant elles com nosaltres mirem per l'educació dels nens i nenes no?

2. Quin tipus de relació teniu amb les famílies? Treballeu conjuntament?

La intenció és treballar conjuntament, s'intenta el màxim possible, d'anar tots a una però clar, hi ha diferents tipus de família... ja saps, hi ha molts casos i tipus de relació.

3. Què creus que poden aportar les famílies a l'escola?

Doncs...molta col·laboració per poder treballar junts...perquè diguéssim que si s'envien missatges contradictoris a casa que a l'escola això no funcionarà, no anirem bé. I les famílies també aporten diferents punts de vista no? I una mica de realitat, de context natural dels alumnes.

4. Tal com diu l'estudi sobre la població gitana de Catalunya (2005) hi ha un alt percentatge d'absentisme i abandonament escolar per part dels alumnes gitanos, això succeeix en aquesta escola? Que creus que pot fer l'escola davant d'això?

L'abandó passa més quan van a secundària... a primària i a infantil hi ha molt absentisme...tot i què cada cop, i sobretot aquests anys que ens hem posat, es treballa més amb Serveis Socials i n'hi ha menys. El que passa o el que fem és trucar cada dia, cada dia que falta algun nen, preguntem què passa? Per què no venen? I així, d'aquesta manera estem aconseguint que vinguin casi tots els dies a l'escola.

5. **En tot el sistema educatiu, en algunes escoles apareixen barreres o problemes que la comunitat gitana troba davant de l'educació en general. Què opines?**

Doncs que és una cosa cultural i que...costa molt...i que tampoc són coses tan complicades com perquè tinguem que canviar l'educació.

6. **Podries dir-me quins són els punts forts positius sobre l'escolarització dels nens i nenes gitanos en aquesta escola?**

Doncs que ens expliquen tradicions que ells fan, que sinó desconixeríem, per exemple.

7. **Creus que seria bo promoure l'educació intercultural a les aules, i en aquest cas, parlar de la cultura gitana?**

A veure, la interculturalitat sí, la cultura gitana està...els nens la coneixen molt encara que siguin gitanos, com païos ...per tant...potser seria millor fomentar altres tipus de cultures que desconeixen, però clar això en aquesta escola. A altres escoles estaria bé fomentar qualsevol cultura.

8. **Què creus que podria fer l'escola per valorar la comunitat gitana?**

Jo crec que l'escola ho valora o sigui, està molt normalitzat quan expliquen coses...forma part del dia a dia d'aquesta escola.

10.4 Entrevistes famílies transcrits (extracció de categories)

Entrevista 3

(Sara mare de dues nenes que cursen segon de primària i P4)

1. **Què opines sobre l'escola dels teus fills. Participes en ella? Com?**

Sí, participem molt, esta molt bé, jo tinc una nena a segon de primària i una altre a P4 i anem quan fan setmana cultural, quan a les nenes els hi toca ser protagonistes de la classe... això es un cop a l'any, saps? També els pares venim a les festes de l'escola com a la festa de l'aigua al estiu i això. A mi m'agrada molt aquesta escola pels meus.

2. Quines vies s'utilitzen perquè els pares i les mares pugeu participar al centre i us pugeu implicar?

La llibreta, és així com una agenda, saps? I allà doncs nosaltres o las professores posen el que vulguin dir cada dia... com s'han portat les nenes, si han estat castigades i aquestes coses. I també trucar no? Si passa algo greu. I la web de l'escola, hi ha com un lloc per poder parlar tots, saps? I reunions clar, que estem tots i decidim coses. O els papers que reparteixen a vegades per que vinguin els pares a fer coses.

3. Quines activitats o accions feu conjuntament famílies i professorat?

La setmana cultural que les famílies que vulguin venen a les tardes a fer tallers amb tots els nens de l'escola. Els festivals de final de curs, les festes de l'escola que poden entrar els pares i ja esta crec.

4. Com creus que podrien millorar aquestes?

Suposo que donant més temps per parlar tots junts i organitzar tot millor no?

5. Què creus que poden aportar les famílies a l'escola?

Moltes coses, nosaltres som els que coneixem a les criatures no? (riu) que estem cada dia amb ells a casa, al parc i això, i també que nosaltres som gitanos i ells no, entre nosaltres entenem les coses, saps que vull dir? I els adults podem explicar les coses als professors els nens no gaire, no? Depèn dels anys que tinguin.

6. Tal com diu l'estudi sobre la població gitana de Catalunya (2005) hi ha un alt percentatge d'absentisme i abandonament escolar per part dels alumnes gitanos, això succeeix en aquesta escola? que creus que pot fer l'escola davant d'això?

Si... per molts gitanos l'educació no és res. Per a mi és molt important, perquè aquestes professores ajuden a les nenes a ser millors persones, saps? Les fan anar per el bon camí, tenen normes i deures que han de fer. I a la classe es tenen que comportar bé i després això m'ajuda a casa. I les meves filles aprenen a llegir i a escriure, són intel·ligents. Però hi ha gitanos que no creuen en les escoles, i no porten als nens a l'escola o sobretot a les noies, que han d'aprendre a ser dones de casa i tot això, saps? Però aquest any, ens truquen a casa si no venen les criatures. A vegades dic ostia que estan malaltes i prou! Però si esta molt bé que ho facin.

7. En tot el sistema educatiu, en algunes escoles apareixen barreres o problemes que la comunitat gitana troba davant l'educació en general, que opines?

Crec que és normal, **no hi ha professors gitanos, xoquen** dues **cultures** diferents que a vegades es trepitjant entre elles. Per això esta bé que **l'escola i els pares gitanos tinguin llocs i dies per parlar junts per veure que volem nosaltres i que volen ells**. Si.. posar-nos d'acord tots, no? Estaria bé.

8. Creus que seria bo promoure la cultura gitana a les aules?

Clar, és molt maca la nostre cultura i que la coneguïn els nens, què? Bé, no?

9. Que creus que podrien fer les escoles per valorar la comunitat gitana?

Explicar-la a tots els cursos, **que vinguin avis o pares o germans grans**, que **ensenyin** balls, fotos i tot això nostre. Així els pares gitanos portarien sempre els seus fills, no?

Entrevista 4

(Carla mare d'un nen de quart de primària i una nena de primer de primària)

1. Què opines sobre l'escola dels teus fills. Participes en ella? Com?

Esta bé, hi ha molts gitanos, m'agrada això pels nens. A vegades **si participem si**, algunes **festes o treballs** que estiguin fent i això.

2. Quines vies s'utilitzen perquè els pares i les mares pugeu participar al centre i us pugeu implicar?

La llibreta de l'escola que té cada nen un per ell, **la web**, **quan els portem a l'escola i ens veiem cada dia amb els professors** i els **papers que donen**, no?

3. Quines activitats o accions feu conjuntament famílies i professorat?

La setmana cultural, les **festes** i si els teus **nens són protagonistes** un dia, doncs vens i fas alguna cosa a la classe del nen amb la professora.

4. Com creus que podrien millorar aquestes?

Ja estan bé, almenys per a mi.

5. Què creus que poden aportar les famílies a l'escola?

Home... doncs molt, perquè l'escola no sap res dels gitanos i nosaltres si. I ells han d'entendre que hi ha coses que els nens no poden fer. I això els hi hem d'explicar nosaltres als professors.

6. Tal com diu l'estudi sobre la població gitana de Catalunya (2005) hi ha un alt percentatge d'absentisme i abandonament escolar per part dels alumnes gitanos, això succeeix en aquesta escola? que creus que pot fer l'escola davant d'això?

Si clar que passa, és normal, las famílies gitanes treballem molt al mercat, saps? I els nens han d'ajudar, aquí anem tots a una... i demà ells hauran de fer-ho per a la seva família, no? Han d'aprendre com va el mercat. I les nenes, les nenes... que siguin bones dones, no? Que el seu marit estigui content d'elles i a l'escola no ensenyen això, a que no? I l'escola truca a casa o al mòbil, però ... ho han d'entendre que hi ha dies que els nens han de fer coses importants i no poden anar, o han d'ajudar a casa, que som una família.

7. En tot el sistema educatiu, en algunes escoles apareixen barreres o problemes que la comunitat gitana troba davant l'educació en general, que opines?

Doncs això que t'he dit, que els gitanos no confiem en l'escola del tot perquè no ensenya a ser gitano. Hem de fer honor a la cultura nena, i a la nostre família.

8. Creus que seria bo promoure la cultura gitana a les aules?

Si això si, perquè és molt important per nosaltres la cultura, i els nens anirien contents a l'escola, no? Podrien explicar moltes coses i veurien la seva vida a l'escola i no tot tant diferent de casa a l'escola, no?

9. Que creus que podrien fer les escoles per valorar la comunitat gitana?

Explicar-la, no? Que es vegi lo maca que es, tot el que tenim i fem. Però clar... això ho ha d'explicar un gitano, i no hi ha professors gitanos. I hi hauria d'haver alguna escola amb professors gitanos (riu), estaria molt bè això.

